

FORUM

DE RECHTSSTAAT-APK VAN DE EUROPESE COMMISSIE

RONALD JANSE - 07.10.2020

Op 30 september 2020 publiceerde de Europese Commissie voor het eerst een algemeen [rapport](#) over de status van de rechtsstaat in de lidstaten van de EU: het *2020 Rule of Law Report; The rule of law situation in the European Union*. Het is gebaseerd op [27 landenrapporten](#) die tegelijkertijd verschenen.

Voortaan zal de Commissie deze exercitie, [een idee van D66-Europarlementariër Sophie in 't Veld](#), jaarlijks herhalen. De rapportage analyseert de onafhankelijkheid van de rechtspraak, corruptiebestrijding, mediavrijheid en -pluriformiteit en de aanwezigheid van *checks and balances*. Het doel van de “[rechtsstaat-APK](#)” is te voorkomen dat problemen op deze terreinen verborgen blijven of verergeren.

Het 2020 rapport maakt duidelijk dat een aantal EU-lidstaten niet door de nieuwe keuring komt. Over Hongarije en Polen, [die naar verluid tevergeefs hebben geprobeerd de conclusies in de rapportage af te zwakken](#), hoeven we het niet te hebben. Met name de rapporten over Bulgarije en Roemenië zijn alarmerend.

Bulgarije en Roemenië waren in 2004 de enige voormalige Oostbloklanden die niet klaar waren om toe te treden tot de EU. Toen het in 2007 zover was, had de EU nog steeds onvoldoende vertrouwen in beide landen. De Commissie vond het namelijk nodig afspraken te maken over noodzakelijke hervormingen van de rechtsstaat, de strijd tegen corruptie en - wat betreft Bulgarije - de strijd tegen de georganiseerde misdaad. Een gloednieuw mechanisme, het [Coöperatie- en Verificatiemechanisme \(CVM\)](#), controleerde of de beide landen deze afspraken nakwamen.

Vorig jaar concludeerde de Commissie dat het CVM voor [Roemenië](#) moet blijven bestaan omdat de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht nog steeds niet is gewaarborgd en corruptie op alle niveau's voorkomt. Over [Bulgarije](#) was de Commissie positiever: er zou voldoende vooruitgang zijn geboekt zodat het CVM beëindigd kan worden. Dit voornemen stuitte op [onbegrip en kritiek](#). Losan Panow, voorzitter van de hoogste cassatierechter in Bulgarije, stelde begin vorige maand in een interview met [Der Spiegel](#) “dass die wichtigsten Teile der bulgarischen Justiz unter politischem Einfluss stehen und korrumpierbar sind. Alle Justizreformen der

vergangenen Jahre waren nur eine Simulation von Reformen". Ook het Nederlandse kabinet vindt beëindiging van het CVM voor Bulgarije [voorbarig](#). De nieuwe landenrapporten bevestigen de juistheid van deze inschatting. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de pluriformiteit van het medialandschap, corruptiebestrijding en checks and balances vertonen serieuze gebreken. Zo worden rechters in [beide landen](#) online of fysiek aangevallen in de media en door politici. Ook de landenrapporten over [Kroatië](#) en [Slovakije](#) zijn kritisch over de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht.

De nieuwe rechtsstaatrapportage staat bol van termen als open dialoog, wederzijds begrip, het voorkomen van problemen en de bevordering van een robuuste rechtsstaatcultuur. De geconstateerde tekortkomingen zijn zorgen en uitdagingen waar de lidstaten en de EU-instellingen met elkaar voor staan. Deze retoriek is begrijpelijk en terecht: de EU moet blijven strijden voor de rechtsstaat in de lidstaten met alle middelen die zij heeft –inclusief het zoveelste instrument, de rechtsstaat-APK.

Uit de rapportage blijkt echter dat binnen de EU een breuklijn bestaat tussen liberale democratische rechtsstaten en onvrije democratieën die helemaal niet van plan zijn te voldoen aan Europese standaarden en die vooralsnog succesvol zijn in het weerstaan van Europese druk. Misschien leidt het Duitse voorzitterschap van de EU komende tijd eindelijk tot een [instrument](#) dat deze landen écht pijn doet en op andere gedachten brengt: de koppeling van het lot van de rechtsstaat aan aanspraken op Europese fondsen. Ondertussen is het zaak om de gevolgen van rechtsstaatverval in landen als Hongarije en Polen voor de rechtspleging in liberale democratische rechtsstaten zoveel mogelijk te beperken. Belangrijk is daarom óók het aanstaande antwoord van het Hof van Justitie van de EU op de vraag van de [Amsterdamse rechtbank](#) of de samenwerking met Polen in het kader van het Europees Aanhoudingsbevel beëindigd kan worden.